

5 Presentace výsledků v oblasti čtenářské gramotnosti

5.1 Škály čtenářské gramotnosti

Snahou šetření PISA je uvádět výsledky na škálách, které budou smysluplné z hlediska vzdělávací politiky. V šetření PISA 2000, kdy byla čtenářská gramotnost poprvé hlavní hodnocenou oblastí, byly výsledky žáků prezentovány na celkové škále, jejíž průměr byl 500 a směrodatná odchylka 100. Kromě této celkové škály byly vytvořeny tři dílčí škály pro čtenářské dovednosti neboli postupy (získávání informací, interpretace, posuzování) a dvě dílčí škály pro souvislé a nesouvislé texty (OECD, 2002). Těchto pět dílčích škál umožnilo porovnat výsledky žáků v jednotlivých složkách čtenářské gramotnosti. I přesto, že výsledky na dílčích škálách spolu silně korelují, odhalil tento způsob prezentování výsledků v zúčastněných zemích nerovnoměrné výkony a zajímavé odchylky. Tyto odchylky mohly být dále zkoumány a uváděny do souvislosti s obsahem a metodami výuky. V šetření PISA 2009, kdy se čtenářská gramotnost stala opět hlavní hodnocenou oblastí, byly výsledky prezentovány taktéž na celkové škále a několika dílčích škálách.

V šetřeních PISA 2003, 2006, 2012 a 2015, v nichž byla čtenářská gramotnost vedlejší oblastí a test obsahoval méně čtenářských úloh, byly výsledky vyjádřeny pouze na celkové škále (OECD, 2004, 2007, 2014). V roce 2018, kdy se šetření PISA znovu zaměřuje na čtení, je opět možné hodnotit kromě celkové úrovně čtenářské gramotnosti i výsledky žáků na dílčích škálách.

Pro šetření PISA 2018 byly zvoleny tyto dílčí škály:

1. *Vyhledávání informací* – tato škála bude vycházet z otázek, v nichž mají žáci najít a vybrat vhodný text nebo vyhledat určité informace v rámci textu.
2. *Porozumění* – tato škála bude vycházet z otázek, v nichž mají žáci vyjádřit doslovný význam textu nebo propojit různé informace a vyvodit závěry.
3. *Posuzování a uvažování* – tato škála bude vycházet z otázek, v nichž mají žáci posoudit kvalitu a důvěryhodnost informací, uvažovat o obsahu či formě textu nebo odhalit a zpracovat rozpor v rámci jednoho textu nebo mezi několika texty.

Jak bylo popsáno v kapitole 4.6, prezentován bude rovněž výsledek žáků v testu plynulého čtení, který vyjadřuje schopnost snadného a efektivního čtení. Tento výsledek bude možné využít k interpretaci dosažené úrovně čtenářské gramotnosti.

5.2 Význam škál

Tak jako mohou být na jedné škále seřazeni žáci od nejméně zdatných po nejvyspělejší čtenáře, mohou být na jedné škále uspořádány i testové otázky od nejjednodušších po nejobtížnější. Testové otázky v šetření PISA jsou zasazeny do různých situací, využívají různé formáty a typy textů, vyžadují různé kognitivní procesy a také se liší svou obtížností. Rozsah obtížnosti pokrytý testovými otázkami lze znázornit pomocí tzv. položkové mapy (*item map*), která umísťuje na stejnou škálu žáky i otázky. Porovnáme-li pozici žáků a otázek na téže škále, získáme představu o tom, jaké typy otázek jsou žáci schopni zodpovědět.

Otázky na dolním konci celkové či kterékoli dílčí škály čtenářské gramotnosti se od otázek na jejím horním konci liší v mnoha ohledech. Obtížnost otázky je zčásti dána délkou, strukturou a složitostí textu, s nímž žáci pracují, ale je ovlivněna i řadou dalších proměnných, k nimž patří například složitost myšlenkových pochodů spojených s požadovaným čtenářským procesem (např. vyhledávání informací je zpravidla jednodušší než posuzování textu),